

Nieuw Erps?

Opnieuw een column 'Nieuw Erps?', over het Erps, de taal / het dialect van Erp. Geen column in het dialect, wel over het dialect.

Op maandag 21 december, de kortste dag van het jaar had ik in de middag een afspraak met de burgemeester van de gemeente Veghel, Ina Adema. Ik vroeg haar naar ervaringen met dialect in het algemeen en naar haar belevenissen met het Erpse/Veghelse dialect in het bijzonder. Aan het einde van de sessie had ik nog een lijst met meerkeuzevragen die ik de burgemeester voorlegde.

Dialect als basis voor karakter en eigenheid. Burgemeester Adema kan dialecten in zijn algemeenheid erg waarderen. Dialecten geven eigenheid en karakter aan een bepaalde omgeving. Het heeft iets eigens en gezelligs waardoor het thuisgevoel wordt versterkt. Onderwijs in het dialect gaat wat ver maar er valt volgens burgemeester Adema veel te zeggen voor aandacht voor het Brabantse dialect in het onderwijs. Het is belangrijk dat kinderen goed standaard Nederlands leren, maar dat er aandacht aan dialect wordt besteed op school is prima. Het Brabants en meer in het bijzonder het Erps en het Veghels kent vooral zachte klanken waardoor het vriendelijker en minder scherp klinkt dan bijvoorbeeld het Gronings dialect. Als het er echt toe doet, als zaken echt persoonlijk worden en als het gaat om gevoel en emoties kan in het dialect de juiste nuance en het authentieke gevoel gevonden en verwoord worden.

Fries, Deiventers en Brabants: een wereld van verschil?

De naam Adema doet iets vermoeden en dat klopt. Ina Adema is dochter van Friese ouders. Tot haar achtste woonde Ina Adema in het westen en midden van het land: Amstelveen en Scherpenzeel. Thuis spraken haar ouders in het Leeuwardens dialect met elkaar: haar vader het echte Fries,

haar moeder het dialect van Leeuwarden. Op haar achtste vertrok het gezin naar Friesland, Dronrijp wel te verstaan. Het Fries was en is een officiële taal waardoor Ina ook op school kennismakte met het Fries. En daarmee was de basis voor tweetaligheid gelegd. Onderling spreken haar ouders ook nu nog het dialect maar tegen hun kinderen spreken ze altijd Nederlands. Een mooi voorbeeld van een situatie waarin twee talen probleemloos naast elkaar kunnen bestaan. Lange tijd woonde Ina Adema in Deventer waar zij ook bekend raakte met het dialect. 'Go Ahead Eagles', de professionele voetbalclub van Deventer was daar 'Kowet' en 'we kachelen nog wel eens langs' zullen ook Brabanders wel kunnen duiden. Het Brabantse dialect is voor Ina Adema eigenlijk nooit een belemmering. Als de ze betekenis van bepaalde woorden niet kent, kan ze die altijd wel afleiden uit de context.

Taalontwikkeling

Ina Adema heeft na haar achtste op vele plekken in Nederland gewoond en na haar achtste ging het altijd om plaatsen waar naast de standaardtaal veel in dialect werd gesproken. Je zou kunnen zeggen dat ze, hoewel ze zelf standaard Nederlands spreekt, gewend is aan communicatie waar ook dialect een plaats inneemt.

Bepaalde uitdrukkingen die ze in het Brabants tegenkomt, komen ook in andere delen van het land voor. 'T Is gèèr niet werrum', hoorde ze in Brabant zeggen. Door het vele contact met dialecten lijkt Ina Adema een taalgevoeligheid ontwikkeld te hebben die ervoor zorgt dat ze eigenlijk alles begrijpt.

Op de vraag of ze dan inmiddels zelf ook gebruik maakt van het Brabants meent ze dat dat niet zo is. Wellicht op een paar uitzonderingen na. Inmiddels kan het ook volgens Ina Adema ergens 'keigezellig zijn' of zal ze als ze weggaat bij passende gelegenheden, bijvoorbeeld met carnaval, met 'houdoe' weggaan. Carnaval is zo'n periode waarin het dialect expliciet terugkomt, ook in het dagelijkse leven.

Ina Adema's eerste kennismaking met het Brabantse dialect was toen in Deventer bekend werd dat ze burgemeester zou worden van Veghel: een overstap van 'Stokvissegat' naar 'Kuussegat'. Jaarlijks organiseert de gemeente Veghel een Brabantse middag voor de gouden huwelijksparen in de gemeente. Inmiddels kan de burgemeester de optredens van Cor Swanenberg moeiteloos volgen en zingt ze de Brabantse liedjes van Annelieke Merx moeiteloos mee.

Het mooiste woord

Op de vraag wat het mooiste woord is in het dialect, komt het 'ons'. Ina Adema is gecharmeerd van het gebruik van 'ons vader' en 'ons moeder'. Het geeft aan dat er sprake is van een warme persoonlijke relatie. In haar functie als burgemeester maakt ze soms zelf ook bewust gebruik van het woord 'ons/onze'. Als de commissaris van de koning Veghel bezoekt en de relatie is goed dan

kan het zomaar zijn dat niet 'de commissaris van de koning' op bezoek is maar 'onze commissaris van de koning'. Bij gelegenheden in de gemeente is de burgemeester ook zelf wel eens aangekondigd als 'ons Ina', een uitdrukking die ze opvat als een compliment.

Erp, Boerdonk, Keldonk, Eerde, Veghel, Mariaheide en Zijtaart

Tijdens het gesprek vraag ik de burgemeester of zij de namen van de oorspronkelijke plaatsen die deel uitmaken van de gemeente Veghel kan noemen. Over Erp moet ze even nadenken maar wel kan ze het goed spellen: E-R-R-U-P. Het klinkt een beetje als de manier waarop ik 'Errup' uitspreek maar nog niet helemaal. Boerdonk is zonder twijfel Boering en Ina Adema weet ook te vertellen dat Boerdonk trots is op 'Boering'. Bij Keldonk blijft het lang stil en ik geef aan dat bij mijn weten er vroeger ook gesproken werd over 'Kelding'. Nieuwe info voor de burgemeester. We kwamen samen tot de conclusie dat 'Kelding' in Keldonk minder leeft dan 'Boering' in Boerdonk. Geen twijfel over Eerde als 'Deerd'. Veghel was volgens de burgemeester gewoon Veghel. Ik heb aangegeven dat je de eerste 'e' van Veghel in het Erps net wat anders uitspreekt. Herkenning maar een moeilijke klank voor de burgemeester om uit te spreken. Bij Mariaheide was de bedenktijd weer wat langer maar kwam de burgemeester toch op 'de Hei'. Tot slot Zijtaart, zonder twijfel 'Seitert' met korte ei.

Protocol

Op de vraag of er op het stadhuis voorschriften zijn voor wat betreft de taalkeuze geeft de burgemeester aan dat dat niet zo is. Medewerkers spreken over het algemeen standaard Nederlands, maar mocht de situatie zich voordoen dat bewoners bij voorkeur gebruik maken van het dialect, dan is dat als de medewerker dat kan prima. 'Houdoe' is op het stadhuis een veelgehoorde afscheidsgroet. Maar ook Ina Adema onderschrijft het belang van tweetaligheid. Als mensen gebruik willen maken van het dialect zou dat een keuze moeten zijn en zou ook de standaardtaal beheerst moeten worden. Het is nog steeds een bekend verschijnsel dat een te eenzijdige nadruk op het dialect kan zorgen voor taalachterstanden bij kinderen en jongeren in een regio.

De meerkeuzevragen

Aan het einde van het gesprek legde in de burgemeester een aantal (contextloze) dialectwoorden voor met de vraag om de goede betekenis te omcirkelen. Slechts op een van de woorden had Ina Adema het niet bij het rechte eind. 'Aardig ingeburgerd' ook als het gaat om het dialect zou een conclusie kunnen zijn. In een volgende krant komt de vragenlijst te staan die ik ook de burgemeester heb voorgelegd. De keer erop kom ik dan terug met de goede antwoorden.

Edith Vissers

edith.vissers@kpnmail.nl